

A Dei Verbum a Verbum Domini fényében

VÁRNAI JAKAB OFM

Abstract

How does the post-synodal exhortation *Verbum Domini* re-read the Vatican II constitution *Dei Verbum*? We concentrate on the first chapter of both documents. An important development is the turn from an abstract concept of “revelation” to a dynamic biblical image of the “word”. This leads to a better assessment of the analogical meanings of “Word of God”, to which C. M. Martini’s seminal article is recalled from 1980. Caution against a too simplistic identification of the Bible and “Word of God” is stressed as an important aspect of *Verbum Domini*. The unity of the Word of God, with the Christ-event in its center can be seen as a basic idea in Pope Benedict’s thinking. *Verbum Domini* offers some interesting hints at how unity could be imagined on the part of the receivers of revelation.

Keywords: *revelation, Word of God, Scripture, unity, christology*

Kulcsszavak: *kinyilatkoztatás, Isten Igéje, Szentírás, egység, krisztológia*

A kinyilatkoztatásról alkotott felfogás az egyik legjobban körvonalazható terület, ahol felismerhető a II. Vatikáni Zsinat teológiai jelentősége. A *Dei Verbum* dogmatikus konstitúció I. fejezetében fogalmazódik meg egyértelműen az a váltás, amelyet Gerhard Ludwig Müller később így jelöl: elszakadás az „információelméleti modelltől” és odafordulás a „kommunikációelméleti modellhez”.¹ Más szavakkal: a kinyilatkoztatásban Isten nem elsősorban és nem kizárólag tételes igazságokat közöl velünk, hanem önmagát. A konstitúció e tételének zsinat utáni

---

VÁRNAI JAKAB ferences szerzetes, teológus, a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola rektora, a Fundamentális Tanszék vezetője; varnai.jakab@sapientia.hu

¹ Vö. GERHARD LUDWIG MÜLLER: *Katolikus dogmatika a teológia tanulmányozásához és alkalmazásához*, Kairosz, Budapest, 2007, 43–47.

recepciója nem mondható túlságosan eseménydúsnak. A *Dei Verbum* hatástörténetének kutatására több szempont is kínálkozik, gondolhatunk itt pl. a *Fides et Ratio* enciklika I. fejezetére, amely hit és ész viszonyának kifejtéséhez éppen a *Dei Verbum* I. fejezetét tekinti alapnak, vagy arra a jelentős megnyilatkozásra, amelyet alig egy éve kaptunk a Nemzetközi Teológiai Bizottságtól a teológiai munkához, és amely *A teológia ma: távlatok, alapelvek és kritériumok* címet viseli.²

A hatástörténet kiemelkedő eseménye viszont a 2008-as püspöki szinódus és az annak nyomán 2010 novemberében megjelent apostoli buzdítás, a *Verbum Domini*. Röviden felidézzük a *Dei Verbum* főbb tételeit a kinyilatkoztatásról, majd megvizsgáljuk, hogy mindez hogyan él tovább a *Verbum Domini*-ben, illetve hogy milyen irányban halad tovább a teológiai reflexió és az egyházi tanítás.

1. A *DEI VERBUM* I. FEJEZETE

A konstitúció hányatott előtörténetéből tudjuk, hogy az első szövegtervezetek csupán a kinyilatkoztatás *továbbadásával* foglalkoztak. A kinyilatkoztatás *fogalmát* viszont még a szöveg 3. változatában is csupán egy előszó írta volna le, amelyből csak a második ülősszak utáni bizottsági munka folyamán, 1964 áprilisában csináltak „első fejezetet”.³ Joseph Ratzinger a konstitúció létrejöttében az egyik legfontosabb lépésnek nevezi ezt.⁴ A kinyilatkoztatásról tanúskodó dokumentumok vizsgálata előtt a zsinat felteszi a még alapvetőbb kérdést, hogy „mi is történik valójában, amikor Isten »kinyilatkoztatja magát«, és ezzel a zsinat új módon gondolja át magát a keresztény egzisztencia lényegét és alapját”.⁵ Peter Eicher szerint a *Dei Verbum* azért állította a kinyilatkoztatás felfogását az ige teológiájának horizontjába, mert a bizottságban az első zsinati ülősszak után helyet kapott az Egységtitkárság vezetője, Augustin Bea bíboros.⁶

A konstitúció tehát az 1–6. pontokban a kinyilatkoztatás definiálásával kezdődik. Immár fél évszázada ez a néhány bekezdés jelenti a katolikus teológiában a kinyilatkoztatás alapvető fogalmi keretét. Ennek a résznek a fő kijelentései:

---

² Római Dokumentumok XXXVIII., Szent István Társulat, Budapest, 2013.

³ 1964. április 20-án, vö. Umberto Betti, a zsinat meghatározó ferences teológusa [naplórészletek], *Vigília* 77 (2012/7) 543., az eredeti olasz kiadásban 38. (Vál., ford. Várnai Jakab OFM)

⁴ JOSEPH RATZINGER, in *LThK*² 13., 506.

⁵ Uo.

⁶ PETER EICHER: *Offenbarung. Prinzip neuzeitlicher Theologie*, Kösel, München, 1977, 518.

- a) Isten egyetemes üdvözítő szándéka a kiindulópont (egységben marad a megváltás és a kinyilatkoztatás szándéka).
- b) A kinyilatkoztatás „beszélgetés” Isten és ember között, de ebben Isten nem csupán egyes kijelentéseket, hanem önmagát nyilatkoztatja ki. Nem csupán kapunk valamit tőle, hanem közösségre jutunk vele (a kommunikáció egysége).
- c) A kinyilatkoztatásnak üdvtörténeti alapszerkezete van: történelmi eseményeken és szavakon keresztül történik (*gestis verbisque*), ennek középpontja és fő eszköze Jézus Krisztus.
- d) A krisztusi kinyilatkoztatás is egységes: benne minden eszközévé válik a kinyilatkoztatásnak, nem különíthető el semmi a többi rovására.
- e) Az önmagát feltáró Istennek „a hit engedelmességével” tartozunk, mellyel az ember először is „szabadon Istenre bízva egész önmagát”. Az ember egész lényét átfogó válaszhoz gyökeresen hozzátartozik az is, hogy „értelmével és akaratával teljesen meghódol a kinyilatkoztató Isten előtt” (DV 5).

Ahogy ebben az összefoglalóban már érzékeltetni próbáltuk, a *Dei Verbum* kinyilatkoztatástanáának van egy vonása, amely explicit formában talán nem, de implicit módon jellemző: a kinyilatkoztatás *egységes* szemlélete. Erre utaló elemek a szövegben: a kinyilatkoztató isteni szó *egység*, *közösség* létrehozására hivatott (1.), az üdvtörténet fogalma (*oeconomia revelationis*, 2.), a Jézus-jelenség mint középpont egységes bemutatása (4.). A dokumentum elemzői szerint ez a szemlélet patrisztikus örökség.⁷

A továbbiakban megnézzük, hogy a *Dei Verbum* fent vázolt alapkijelentései és egységes szemlélete hogyan élnek tovább. Vizsgálódásunk hipotézise, hogy *a kinyilatkoztatás egységes szemlélete akkor érvényesül, ha középpontban marad az „Isten igéje” mint egységesítő kategória.*⁸ A *Dei Verbum*tól a *Verbum Dominū* a kinyilatkoztatás egyházi tanítása megmarad az *ige teológiájának*, így őrzi meg a kinyilat-

⁷ Még akkor is, ha az „Isten önközlése” témáját inkább a XX. századi protestáns teológiából, távolabbról pedig Hegel filozófiai örökségéből merítették – így elemzi FRANÇOIS NAULT: *Révélation sans théologie, théologie sans révélation*, in Philippe Bordeyne – Laurent Villemin (éd.): *Vatican II et la théologie. Perspectives pour le XXIe siècle*, Cerf, Paris, 2010, 142–146.

⁸ A kifejtés során nem tudok majd következetes szóhasználatot érvényesíteni az „Isten igéje” és az „Isten szava” változatok tekintetében, melyeket lényegében fölcserélhetőnek tekintek. A kérdéshez lásd FARKASFALVY DÉNES: *Testé vált szó*, I. rész, Prugg, Eisenstadt, 1986, 46.

koztatás egységét.⁹ Az egység témájának fontosságát alátámasztja az is, hogy *A teológia ma* című 2012-es dokumentum a maga témájában az egység és sokféleség egyensúlyát keresi.

2. A VERBUM DOMINI I. RÉSZE

Talán némileg több ismertetést igényel a *Verbum Domini* című dokumentum. Induljunk ki ennek szándékából. Miről szólt a 2008-as püspöki szinódus? „Isten szaváról az Egyház életében és küldetésében”. Nem a *Szentírásról*, és nem is a *kinyilatkoztatás fogalmáról*.

Paolo Martinelli összefoglalja a dokumentum előtörténetét, és kiemeli a fundamentális teológiai témák szerepét a folyamatban.¹⁰ Csak a gondolatmenetünkre vonatkozó pontokat emeljük ki.

A 2007. április 27-én kiadott első tervezet, a *lineamenta* említ néhány nehézséget, amelyet a szinódusnak majd tárgyalnia kellene: tudatlanság és bizonytalanság a kinyilatkoztatás és Isten igéje felől, a Biblia nincs jelen sokak életében, nem jól használják, az ige igazságát elfeledve relativizmusba esnek stb. A tervezet javasolja a kinyilatkoztatásról szóló tanítás föllevenítését: „Isten igéje”, az egységes üdvtörténet, Krisztus központi szerepe és a két szövetség kapcsolata, a Szentírás értelmezése. Különösen jelentős szövegtörténeti adat, hogy már itt felmerül az igény, hogy az „Isten Igéje” kifejezés jelentésszintjeit elkülönítsék.

2008. május. 11-én teszik közzé a munkadokumentumot (*instrumentum laboris*), amely megfogalmazza a problémát, hogy a hívők kevésbé ismerik a *Dei Verbum* zsinati dokumentumot. A tervezet abban lép előre, hogy a kinyilatkoz-

---

⁹ A „Dei Verbum” címet csak 1965. október 1-én kapta meg a dokumentum: „Hasznos változtatás a *Sacrosancta Synodus* kezdetű tervezet kezdőszavaiban. Mons. Volk javaslatára, akit Philips támogat, eldöntjük, hogy tegyük be eléje a *Dei verbum religiose audiens et fidenter proclamans* kifejezést, egyrészt, mert ezek a szavak jobb felütést adnak a dokumentumnak, másrészt, mert egy másik zsinati dokumentum, a *Sacrosanctum Concilium* liturgikus konstitúció már hasonló szavakkal kezdődik.” Vö. *Umberto Betti, a zsinat meghatározó ferences teológusa*, i. m. 544.

¹⁰ PAOLO MARTINELLI OFMCap: L'interesse teologico fondamentale della XII Assemblea generale ordinaria del sinodo dei vescovi sulla Parola di Dio nella vita e nella missione della Chiesa, in Carmen Aparicio Valls – Salvador Pié-Ninot (ed.): *Commento alla Verbum Domini*, Gregorian and Biblical Press, Roma, 2012, 9–39.

tatás és az „Isten igéje” témát egy dinamika keretében helyezi el: „a megszólaló Isten misztériumának” keretében.¹¹

A 2008 októberében lezajlott szinódus dokumentumaiban a kinyilatkoztatás felfogása szempontjából fontos fejlemény, hogy a hozzászólások előtti összegzésben (*relatio ante disceptationem*) „helyet kap a kinyilatkoztatás dialogikus nézete”, továbbá hogy az ige mindig „összehívó” szó, a szövetség igéje.¹² A hozzászólások utáni összegzésben pedig előtérbe kerül Isten igéjének jelen idejű valósága, „a *most* megszólaló Isten”, akit a személyes, hívó hallgatás képes befogadni.

A szinódus terméke végül az az 55 „javaslat” (*propositiones*), amelyet a Szentatyának átadtak, és amely az elemzések szerint mind be is került a kiadott apostoli buzdításba.¹³ A témák alapvető elrendezése már ekkor kialakul:

- I. Isten igéje az Egyház hitében
- II. Isten igéje az Egyház életében
- III. Isten igéje az Egyház küldetésében

Két adatot emelünk ki. Az egyik, hogy a 3. javaslat fontos lelkipásztori feladatként jelöli meg: segítsék hozzá a hívőket az „Isten igéje” kifejezés különféle jelentéseinek megértéséhez. A másik pedig az, hogy az Isten igéje és az eucharisztia kapcsolata az I. részbe került (7. javaslat), tehát szisztematikus kérdés, nem csupán lelkipásztori alkalmazás kérdése.

A szinódus utáni apostoli buzdítást végül *Verbum Domini* címmel, 2010. szeptember 30-i keltezéssel, de csak 2010 novemberében adta közre XVI. Benedek pápa. A dokumentum szerkezete az eddigi anyagok sémáját követi, a három rész latin címet kapott, amelyet a különböző nyelvekre történő fordítás során általában meghagytak latinul:

- I. rész: *Verbum Dei*
- II. rész: *Verbum in Ecclesia*
- III. rész: *Verbum mundo*

Az első, teológiai jellegű rész az Isten igéjének teológiáját nyújtja, mintegy ebben helyezi el a kinyilatkoztatás teológiáját is. A kinyilatkoztatás eseményét mint

---

¹¹ Uo. 18.

¹² Uo. 20.

¹³ Uo. 29.

Isten szavának hozzánk érkezését írja le. Nem találjuk meg benne azt a felosztást, amelyet a *Dei Verbum* követ: a kinyilatkoztatás lényege (I. fej.) és továbbadása (II. fej.). Ez lényeges kijelentésnek tartható: a kinyilatkoztatás mindvégig *egy hagyomány keretében* játszódik le, és a krisztusi kinyilatkoztatás is egy hagyomány (a második templom zsidósága) sajátos fordulata.¹⁴ Ha e tanulmány témája a „hagyomány” lenne, ezt a pontot érdemes volna kiaknázni.

A *Verbum Domini* első, teológiai része azután ismét három fejezetre oszlik:

1. *Isten, aki beszél* (6–21. pontok)
2. *Az ember válasza a beszélő Istennek* (22–28.)
3. *A Szentírás magyarázata az Egyházban* (29–49.)

Mivel a kinyilatkoztatás fogalma a témánk, ezért a *Verbum Domini*-ből a továbbiakban csak az I/1. fejezetet vizsgáljuk. Az első tanulság az eddigiekből már látható: a „kinyilatkoztatás” fogalma helyett az „Isten igéje” fogalom áll a középpontban – ugyanaz, de mégsem. Induljunk ki abból a kérdésből, amelyre már szintén felhívtuk a figyelmet: az „Isten igéje” analogikus szóhasználatából.

3. AZ „ISTEN IGÉJE” KIFEJEZÉS ANALOGIKUS SZÓHASZNÁLATA

A *Verbum Domini* dokumentummal az Isten igéjének analogikus szóhasználatát végképp elfogadottá lett az egyházi tanításban, és így remélhetőleg a teológiában is. Ahogy a dokumentum írja:

„föl kell hívnunk a figyelmet arra, amit a szinódusi atyák mondtak azzal kapcsolatban, hogy hányféle értelemben használjuk az »Isten szava« kifejezést. Joggal beszéltek a szó szimfóniájáról, egyetlen szóról, amely különféle módokon fejezi ki önmagát mint »többszólamú ének« (DCE 1). A szinódusi atyák e témakörben az emberi nyelv analóg használatáról beszéltek Isten szavával kapcsolatban. E kifejezés ugyanis egyrészt a közlésre vonatkozik, melyet Isten önmagáról ad, másrészt különféle jelentéseket hordoz, melyeket gondosan kell vizsgálnunk és kapcsolatba kell hoznunk egymással.” (VD 7.)

---

¹⁴ LARRY W. HURTADO kifejezésével: „vallási újítás”, ill. „mutáció”, lásd id.: *Hogyan lett Jézus Istenné a földön? A Jézus-tisztelet történeti gyökerei*, Bencés Kiadó, Pannonhalma, 2008, főleg a könyv 8., utolsó fejezetét, 313–358.

Ez azért nagy esemény, mert a római Gergely Egyetem tanára, Pié-Ninot szerint az analogikus szóhasználat „gyakorlatilag hiányzik az Isten igéjéről szóló teológiai traktátusokból”, és mert „a katolikus hagyományban inkább ritka az ilyen reflexió”.¹⁵ Karl Barth híres megkülönböztetését „a kinyilatkoztatott, a leírt és a hirdetett ige” között Pié-Ninot röviden idézi, de bővebb kifejtést nem ad róla.

A szinódust közvetlenül megelőző időszakban ennek a témának az elfogadtatásáért igen sokat tett Frédéric Manns jeruzsálemi ferences bibliatudós, aki *Sinfonia della Parola* címmel megjelentetett egy vázlatot az ige teológiájáról.¹⁶ Könyvében a „szimfónia” nem is annyira a szigorú teológiai fogalmiság eredménye, hanem arra vonatkozik, hogy a rabbinikus és ennek nyomán a patrisztikus irodalom számos metaforával fejt ki az ige jelentőségét (Manns 17 képet elemez!), és ezek együtt alkotják az ige „szimfóniáját”.

a) Carlo Maria Martini tanulmánya

Pié-Ninot szükségességét némileg fejcsóválva fogadhatjuk, mert Carlo Maria Martini (†2012. aug. 31.) még a Gergely Egyetem rektoraként 1980-ban egy kiváló előadást tartott, majd tett közzé a témáról.¹⁷ Martini öt jelentésszintet különít el. A szintek egymással az analógia viszonyában állnak, összetartozásuk és megkülönböztetésük egyaránt fontos. Martini kifejtése érdemes arra, hogy részletesen megismerjük.

1. A Szó a Szentháromság belső életében

Az első jelentésszintet akkor látjuk meg, ha a kinyilatkoztatást szentháromságos összefüggésben nézzük. Isten szavának első valósága az „Ige, mely kezdettől Istennél volt” (vö. Jn 1). A keresztény kinyilatkoztatás végső alapját az a hit jelenti, hogy Istenben öröktől fogva bensőséges kommunikáció létezik. Ezt fejt ki Karl Rahner is: „Hogy Isten kimondja önmagát kifelé, annak az a feltétele, hogy örök teljességében kimondja önmagát immanens módon, és ez utóbbit éppen az nyi-

---

¹⁵ SALVADOR PIÉ-NINOT: Il Dio che parla. *Verbum Domini*, nn. 6–21, in Carmen Aparicio Valls – Salvador Pié-Ninot (ed.): *Commento alla Verbum Domini*, i. m. 53–63., itt: 55.

¹⁶ FRÉDÉRIC MANNS: *Sinfonia della Parola. Verso una teologia della Scrittura*, Edizioni Terra Santa, Milano, 2008.

¹⁷ Vö. CARLO MARIA MARTINI: *La Parola di Dio alle origini della Chiesa*, Università Gregoriana Editrice, Roma, 1980, 56–58. Erre RAYMOND F. COLLINS hívja fel a figyelmünket: *Jeromos Bibliakommentár* III., a „Sugalmazás” című tanulmány 68. pontjában (Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003, 43).

latkoztatja ki, hogy azonos az előbbivel.”¹⁸ Isten öröktől fogva „kimondja önmagát” – ezzel a megfogalmazással azt a misztériumot próbáljuk megközelíteni, hogy a Szentháromság a szeretet és a közösség ősmintája, ősforrása, így minden kommunikáció ősforrása is. A 2008-as színódus utáni dokumentum ezt így emeli ki:

„Istenben nem volt olyan idő, amikor a Logosz nem létezett volna. Az Ige a teremtés előtt létezik. Ezért az isteni élet szívében közösség van, abszolút ajándék van. [...] Isten úgy ismerteti meg önmagát velünk, mint a végtelen szeretet misztériumát, amelyben az Atya öröktől fogva a Szentlélekben mondja ki a maga szavát.” (VD 6.)

2. Isten Szava Jézus Krisztusban

A második jelentésszintet Martini Jézus Krisztusban jelöli meg: Ő a köztünk élő Ige, „a történelemben számunkra kimondott és megnyilvánult Isten”. Annyiban pontosítja, hogy Jézus nemcsak történeti létezésében „Isten Szava” hozánk, hanem feltámadásának erejénél fogva azóta is, szüntelenül kinyilvánítja nekünk az Atyát (vö. Jn 17,26a: „Megismertettem velük nevedet, és továbbra is megismertetem”). Mindaz, amit az Egyházban valamilyen módon „Isten szavának” nevezünk, Jézus Krisztusra vonatkozik – sőt, Martini kitárja ezt a jelentésszintet az egész történelemre. Ezáltal két irányban értelmezhető az „Isten Szava Jézus Krisztusban” kifejezés:

a) Legnagyobb mélységét, „intenzitását” a kereszthalálban és a feltámadásban éri el. Jézus itt azonosul a teljes emberi valósággal.

b) Legnagyobb kiterjedését, „extenzióját” akkor éri el, amikor Isten lesz minden mindenben (vö. 1Kor 15,28). „Kimondhatjuk, hogy Istennek az ember felé való közlése csak ebben a pillanatában éri majd el extenzív kifejezésének végleges és teljes arányait, még akkor is, ha, mint mondtam, fenntartjuk, hogy az intenzív kifejezés teljes aránya a keresztség és a feltámadás marad.” Az „Isten szava” extenzív teljességét Martini azért hangsúlyozza, hogy kiemelve: az Isten által a történelemben kimondott más szavak önmagukban nem teljesek, a beteljesedés felé mutatnak.

3. Isten szavai az üdvtörténelemben

A harmadik jelentésszinten az „Isten szavából” az üdvtörténelemben „Isten szavai” lesznek. Itt már a többes szám használata indokolt. Ezek a próféták és az aposto-

---

¹⁸ KARL RAHNER: *A hit alapjai*, Agapé, Szeged, 1998, 184–185.

lok által *kimondott* szavak, melyek kimondják a megvalósulásra váró, vagy Jézus Krisztusban megvalósult isteni tervet. A Szentírás rendszerint a prófétai és apostoli igehirdetésnek ezeket a szavait nevezi „Isten szavának”. A kimondott szó elsőbbsége mellett szól a *szóbeliség* elsőbbsége is az Ó- és Újszövetség korának kultúrájában.

4. Az isteni sugalmazásra leírt szavak

A kimondott, hirdetett szótól csak ebben a negyedik mozzanatban lépünk át a *leírt* szóhoz. Az analógiának ezen a negyedik szintjén nevezzük „Isten szavának” a leírt szentírási szavakat, amelyek a prófétai és apostoli tevékenység nyomán isteni sugalmazásra írásos formát nyertek az író próféták, az apostolok, az evangélisták, a bölcsek, a történetírók, a törvényhozók és a költők által.

Ezáltal Martini a Szentírást belehelyezi Izrael és az ősegyház prófétai és apostoli szavának közegébe, de kapcsolatba hozza Krisztussal és az Atyával, a sugalmazó Szentlélek közvetítésével. Emiatt jelenti ez a szó a *kinyilatkoztatás kiváltóságos mozzanatát*. „Az Igével való kapcsolat, melyet ez a szó a Szentlélek által birtokol, Isten megnyilatkozásának élő és állandó erejévé teszi ezt a szót minden idők számára.”

5. A ma hirdetett isteni szó

A leírt Szentírás nem jelenti Martini számára az utolsó jelentésszintet az „Isten szava” kifejezés értelmezésében. Ötödik szintként nevezi meg ugyanis az élő keresztény *igehirdetés* szavát, utalva az ApCsel 19,10-re: „Pál két esztendeig ott maradt és tanított a zsinagógában, úgyhogy Ázsia minden lakója, zsidó és görög egyaránt halotta az Úr szavát”. E szavak tartalma az ApCsel 19,8-ban fejeződik ki: „Pál vitatkozott és meggyőzéssel élt az Isten országáról”, vagy, ahogy az ApCsel 20,27-ben szerepel, meghirdette és prédikálta Jézust, Isten Fiát (vö. ApCsel 9,20). Amikor a hitről, a megtérésről, Jézus Krisztusról igehirdetés hangzik el, akkor az Egyházban olyan esemény játszódik le, amely valóban az „Isten szavának” nevezhető.

b) A Dei Verbumban

Donath Hercsik megállapítása szerint már a *Dei Verbum* is tudatában volt az „Isten igéje” kifejezés különféle jelentéseinek.¹⁹ Erre utaló elemek a szövegben: a „*gestis verbisque*” kifejezés, amely a kinyilatkoztató tettek és szavak sokféleségét érzékelteti

---

¹⁹ DONATH HERCSIK SJ: L'importanza della „Parola” per la teologia fondamentale, in Carmen Aparicio Valls – Salvador Pié-Ninot (ed.): *Commento alla Verbum Domini*, i. m. 161–178.

(DV 2.), Isten kezdettől beszél az emberrel (3.) – és ez ugyanaz az Isten, mint aki Krisztusban hív meg minket; valamint az ige teremő, hívó, kinyilatkoztató, megváltó tevékenységeinek említése. Hozzátehetjük: ide tartozik az is, hogy a DV 1 szerint az *igét* hallgató és hirdető Egyház „Szent János *szavait* követi”. Ez a kifejezés-mód különbséget tesz „Isten szava” és „Szent János szavai” között. Isten szava, a Szentírás és az Egyház igehirdetése *nem egyszerű azonosságban* állnak egymással – írja erről a konstitúciót elemezve Josef Schmitz.²⁰ A *Dei Verbum* további szakaszaiban olvashatunk még több árnyalt megfogalmazást is, amely a Szentírás és az Isten igéje közti szoros kapcsolatot de „nem egyszerű azonosságot” érzékeltetik:

„Isten igéje, mely Isten ereje minden hívő üdvösségére, az Újszövetség könyveiben csodálatos szépségben jut el hozzánk [praesentatur] és mutatja meg erejét.” (DV 17.)

„az evangéliumok [...] tanúskodnak [testimonium sint] a megtestesült Igének, a mi Üdvözítőnknek életéről és tanításáról.” (DV 18.)

„Az isteni írárok [...] változatlanul közvetítik [impertiant] magának Istennek igéjét, és a prófétáknak és az apostoloknak szavaiban a Szentlélek hangját szólaltatják meg [vocem personare faciant].” (DV 21.)

„A Szentírás Isten igéjét tartalmazza [continent], s sugalmazott lévén, valóban Isten szava.” (DV 24.)

c) Más szerzők

A teológiában a *kinyilatkoztatásnak* a Szentírással szembeni többlete elfogadott tételnek mondható. Elég felidézni Rahner és Ratzinger 1965-ös munkáját, melyben a hagyomány létezését éppen ezzel a többlettel alapozzák meg.²¹ A kinyilatkoztatás eszerint transzcendálja a Szentírást, mintegy túlnyúlik azon. A Szentírás a kinyilatkoztatás tanúsítása. A kinyilatkoztatás két irányban nyúlik túl a Szentíráson: fölfelé, mint Isten szava és cselekvése, valamint lefelé, mindabban, amit

---

²⁰ JOSEF SCHMITZ: *Offenbarung*, Patmos, Düsseldorf, 1988, 69–70.

²¹ KARL RAHNER – JOSEPH RATZINGER: *Offenbarung und Überlieferung*, QD 25., Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1965, 34–36.; vö. GIOVANNI ROTA: Il concilio Vaticano II e la Tradizione: i punti nodali di un dibattito, *Teologia* 37 (2012) 415–449.

a kinyilatkoztatás kivált mint hitaktust, a Szentírás közvetítésén túl. Hiszen lehet olvasni a Szentírást úgy is, hogy nem vagyok részese a kinyilatkoztatásnak. A keresztény hit belépés Krisztus jelen idejű valóságába, amelyről a Szentírás tanúskodik, de amely egyáltalán nem maga a Szentírás.

Az „Isten igéje” kifejezés analogikus szóhasználatának egyik fontos következménye tehát: Isten szava és a Szentírás nem *egyszerű azonosságban* állnak egymással. Jó tíz éve Leo Scheffczyk is felhívta erre a figyelmet:

„A megtestesülés elve alapján érthető, hogy a Szentírás mint »Gotteswort im Menschenwort« és így mint az Egyház könyve tehető formálisan azonossá Isten szavával. Az egyházi tanúk szerzősége révén hiteles és tévedhetetlen tanúsága marad Isten szavának. Ez a tanúság jöllehet azzal a különleges minőséggel bír (ismét csak a szentségi istenemberi misztérium párhuzamaképpen), hogy a tanúság magában foglalja és megjeleníti a tanúsított valóságot. A magában-foglalás azonban nem jelenti azt, hogy Isten szava benne lehetne az Egyház könyvében mint valami tárgy egy zárt dobozban és az lezárható volna. Ez inkább egy olyan benne-lét, amely összekapcsolódik egy fölötte-léttel, amelyben az Isten szava mindig megmarad az Írást felülmúló, túllépő valóságnak, amely a misztériumába való mindig újabb fölhatolásra készlet.”²²

d) Verbum Domini

A *Verbum Domini* már az I/1. fejezetben, a 7. pontban felhívja a figyelmet az „Isten szava” kifejezés analóg jelentéseire: „E kifejezés ugyanis egyrészt a közlésre vonatkozik, melyet Isten önmagáról ad, másrészt különféle jelentéseket hordoz, melyeket gondosan kell vizsgálnunk és kapcsolatba kell hoznunk egymással, mind a teológiai reflexió, mind a lelkipásztori gyakorlat szempontjából.” Ez a szakasz bővebb kifejtés nélkül összegzést ad az analógia szintjeiről. Eszerint „Isten szavának” nevezhetjük az alábbi valóságokat:

1. Isten örök Igéje (külön kifejtés még a 6. pontban)
2. Jézus Krisztusnak, az Atya emberré lett örök Fiának személye
3. a teremtés, a természet könyve

---

²² LEO SCHEFFCZYK: Die heilige Schrift – Wort Gottes und der Kirche, *Internationale Katholische Zeitschrift Communio* 30 (2001/1) 44–57., itt: 53.

4. az üdvtörténet, amely a húsvéti misztériumban teljesedik be
5. az apostoli igehirdetés és az Egyház élő hagyománya
6. a Szentírás, melyet úgy értünk meg, „mint Isten szavát az apostoli hagyomány keretén belül, amelytől elválaszthatatlan”.

Figyelemre méltó, hogy a *Verbum Dei*, bár némileg eltérő beosztást ad, mint Martini, mégis hasonlóan és feltűnően nem az első helyre teszi a Szentírást, sőt kimondottan is elutasítja a kereszténység muszlim eredetű besorolását, mint „könyvvallást”.²³ Úgy tűnik, a *Dei Verbum* tud az „Isten ígéje” analogikus szóhasználatáról, de nem tartja fontosnak módszeres kifejtését. Ugyanezt mondhatjuk el a Katolikus Egyház Katekizmusáról is. A mai egyházi tanítás azonban fontosnak tartja az analogikus szóhasználat kifejezett bemutatását és a hívőknek való kifejtését.

e) „Szentírás-vasárnap”?

Ezek a szempontok arra készíthetnek minket, hogy egy kicsit elgondolkodjunk a „Szentírás-vasárnap” lelkipásztori szokásáról. Magyarországon kevesen tudják, hogy ez az „ünnap” nem általános a Katolikus Egyházban. Nálunk 1965 táján vezethették be, az első között lehattunk az Egyházban. 1969-ben Augustin Bea bíborosnak, a Keresztény Egységértkarság akkori elnökének hatására jön létre a Katolikus Bibliaszövetség,²⁴ amely a protestáns bibliatársulatok eszköztárából átveszi azt a programpontot, hogy Szentírás-vasárnapokat, Bibliaheteket stb. rendezzen.²⁵

A *Verbum Dei* által is hangsúlyozott szempontok alapján feltehetnénk a kérdést: Vajon nem volna-e megfelelőbb „Isten ígéjének” szentelni ezt a vasárnapot? Kellőképpen felhívjuk-e a hívők figyelmét erre az összefüggésre? Merjük-e megtenni a finom megkülönböztetéseket, amelyeket fentebb a *Dei Verbumból* idéztünk, vagy amelyeket a *Verbum Domini* hoz (kiemelések tőlem):

„Jóllehet Isten ígéje *megelőzi és felülmúlja* a Szentírást, mégis, mivel a Szentírás Istentől sugalmazott, »páratlan módon« tartalmazza az Isteni szót.” (VD 17.)

²³ VD 7., lásd még: KEK 108.

²⁴ *World Catholic Federation for the Biblical Apostolate*, 1990 után egyszerűbb német elnevezéssel *Katholische Bibelföderation*.

„Az Egyház abban a bizonyosságban él, hogy Ura, aki a múltban beszélt, folyamatosan közli ma is az ő szavát az Egyház élő hagyományában és a Szentírásban. Ugyanis *Isten Szava adja magát a Szentírásban*, mint a ki nyilatkoztatás által sugallt *tanúságtétel*.” (VD 18.)

Persze – gondolhatjuk tovább – kell-e ennek külön vasárnap, ha pl. karácsony napján elhangzik az evangélium, hogy „Kezdetben volt az Ige...”? Vagy ha pl. a „C” év 3. vasárnapján előttünk áll a názáreti zsinagógában az élő Jézus mint a felolvasott Írások beteljesedése (Lk 4,14–21)? Melyik vasárnap ne lehetne és kellene odafigyelni az ige sokrétű működésére az olvasmányokban – és magában az eucharishtiában, amely az Ige eseménye?²⁶

Mi is a tétje ennek a teológiai kérdésnek? Maga a *Verbum Dei* kifejti nekünk:

„Amint a szinódusi atyák mondták, valóban az »Isten szava« kifejezés analóg használatával állunk szemben, és ezt tudatosítanunk kell. Ezért a hívőket jobban rá kell nevelni arra, hogy fölismerjék ennek különböző jelentéseit és értsék egyetlen értelmét. Teológiai szempontból is el kell mélyíteni a különböző jelentések szétválasztását, hogy jobban fölragyogjon az isteni terv egysége, és benne Krisztus személyének központi szerepe.” (VD 7.)²⁷

A kérdés tétje tehát „az isteni terv egysége, és benne Krisztus személyének központi szerepe”. Egyre inkább előtűnik tehát a *Dei Verbum*mal kapcsolatban már felvetett szempontunk, az egység. Mielőtt azonban ezt részletezzük, végezzük el a *Verbum Dei* és a *Dei Verbum* összevetését.

4. A *VERBUM DOMINI* IGETEOLÓGIÁJA

Ha a *Verbum Domini* már a 7. pontban rendszerezte az „Isten szava” kifejezés jelentéseit, akkor mi lesz az egész fejezet témája? Mi a jelentősége az I/1. fejezetnek?

---

²⁵ Érdekes mozzanat: 2009. ápr. 26-án a pápa a *Regina Coeli* imádság után üdvözlöi a lengyel zarándokokat, akik „idén először ünneplik a Szentírás-vasárnapot” – az ottani bibliatársulat kezdeményezése nyomán.

²⁶ Vö. DV 21 és 26, de főleg VD 54–55.

²⁷ Ennek igényét fogalmazta meg a 3. *propositio* is: „A lelkipásztorok tehát neveljék rá Isten népét, hogy az »Isten szava« kifejezés különböző jelentéseit felfogják” (*Il Regno* 19/2008, 644).

Úgy mondhatnánk, hogy a *Verbum Domini* I/1. bővebben kifejti a *Dei Verbum* I. főbb kijelentéseit. A teológus ilyenkor azt is kérdezi, hogy mennyivel több ez a kifejtés, mint egy előző egyházi tanítás kötelező idézése? Valójában milyen igetelológiát ad a *Verbum Dei*, és ez hogyan viszonyul a *Dei Verbum*hoz? Talán érdemes egy táblázatban összesíteni a kettőt. Szerepeltetünk azonban még egy oszlopot. A tételes teológiai kijelentések mellett ugyanis szinte mindegyik pontban szerepel egy „apologetikus szempont”. Ez nem valamilyen eretnekség „anatémája”, hanem az adott kérdésben elképzelhető tévedések, elcsúszások, lelkipásztori következmények megfogalmazása, aktuális alkalmazása. Nagy részük jelen van már a szinódus által megszavazott javaslatokban is, de ebben a formájában XVI. Benedek pápa rendszerezését mutatják és az ő gondolkodását tükrözik.

A <i>Verbum Domini</i> 8–21 tételei	„apologetikus szempontok”	DV utalás
8. A szó kozmikus természete – „ez a szó az egész mindenség alapja”	a létezés értelmes volta	DV 3
9. Az ember teremtése – „páratlan és kiváltságos helye a teremtésben”	„természeti törvény” – az evangéliumi törvény ezt „magában foglalja és megvalósítja”	—
10. A szó realizmusa – „realista az, aki fölismeri Isten ígéjében mindenek alapját”	„Erre különösen most van szükségünk...” – „birtoklás, élvezet, hatalomvágy” ellenében	—
A szó krisztológiája: (11–13)		
11. Ószövetség, majd: megtestesülés – „Az ő egyetlen és páratlan története Isten végső szava az emberiségnek.”	„a keresztény lét kezdetén nem egy etikai elhatározás vagy egy nagy eszme áll...”	DV 14 —
12. <i>Verbum abbreviatum</i> – Az Atyának szól, de nekünk is – „a föltámadott Szó a végső világosság utunkon”	—	(DV 4)
13. A „szó krisztológiájának” szíve: az isteni terv egysége a megtestesült Igében	—	(DV 4)

14. Isten ígéjének eszkatológikus természete – Jézus Krisztus Isten végső szava	„segítsük a hívőket jól megkülönböztetni Isten szavától a magánkinyilatkoztatásokat”	(DV 4)
15. Isten Szava és a Szentlélek – Jézus élete a Lélekben	„A Fiú küldetése és a Szentlélek küldetése elválaszthatatlan és egyetlen üdvrendet alkotnak.” – (vö. <i>Redemptoris Missio</i>)	—
16. A Szentlélek szerepe az Írás megértésében	„nem lehet megérteni a szó értelmét, ha valaki nem fogadja el a Vigasztaló tevékenységét az Egyházban és a hívők szívében”	(DV 12)
17. A hagyomány és a Szentírás	—	DV 7, 8
18. a megtestesülés analógiája		
„a Szentírás minden szavával Isten egyetlen szót mond”	„fontos, hogy Isten népét világosan megtanítsák és neveljék arra, hogyan közeledjék az Egyház élő hagyományához kapcsolódó Szentíráshoz, fölismerve bennük Isten szavát.”	DV 13 (DV 21)
19. A sugalmazás és az Írások igazsága	„a Szentírást (ne) a történész kíváncsiságával olvassuk” „e valóságokat ma megfelelően el kell mélyítenünk”	DV 9 DV 11
20. Az Atyaisten a Szó eredete és forrása – kezdet / csúcspont / út az Atyához – <i>exitus/reditus</i> séma		
21. „Isten a hallgatásával is beszél” – a keresztt	„ma is része sok hívő életútjának”	

Alig találunk olyan szempontot a *Dei Verbumban*, amely nem visszhangzik a *Verbum Domini* tételeiben. Említést érdemel talán, hogy a *Dei Verbum* erőteljesebben hangsúlyozza a történelmet mint a kinyilatkoztatás legfontosabb

közegét. Sok vita előzte meg a „*gestis verbisque*” gondos megfogalmazását a *Dei Verbum* 2. pontjában.²⁸

Martinelli a két dokumentum viszonyát úgy jellemzi, hogy a kinyilatkoztatásteológia szokásos kérdéseit – Isten ígéje, Szentírás, hagyomány, tanítóhivatal, hermeneutika, sugalmazás, a Szentírás igazsága –, melyek a *Dei Verbum*-ban már helyet kaptak, a *Verbum Domini* a szentháromságos, üdvtörténeti és dialogikus horizontban próbálja mélyebben megérteni.²⁹

Pié-Ninot elemzése szerint a *Verbum Domini* a kinyilatkoztatás fogalmi megközelítésekor Órigenész és Hans Urs von Balthasar nyomán „a megszólaló Isten” misztériumát idézi fel. „Szentháromságos inklúziót” alkalmaz, amennyiben az Atyaisten tervének misztériumáról szóló 6. és 20. pontok átfogják a szakaszt, a közepén pedig a Szentlélek misztériumát jeleníti meg a kép a „két kézről” (15–16.). Pié-Ninot a *Verbum Domini* három legfontosabb teológiai témájául az „Isten ígéje” analogikus jelentéseit (7.), az ige kozmikus vonatkozását (8–9.), és az ige krisztológiáját (11–13.) nevezi meg, és megjegyzi, hogy ez a három téma nem megszokott teológiai traktátusokban és egyházi tanításban.³⁰ A *Verbum Domini* tehát ennnyiben újdonságot is hoz a *Dei Verbum*-hoz képest.

Vajon mennyiben adódik a fentiekből a következtetés, hogy a teológia alapkategóriájának az „Isten Igéjét” kell fölvennünk a „kinyilatkoztatás” helyett? Peter Knauer ezt próbálja megtenni művében.³¹ Ellenvéleményként ő maga idézi Heinrich Fries nézetét a kérdésről:

„Az »Isten ígéje« kategória is magyarázatra szorul: Olyan szó ez, amelyet maga Isten mond ki – és az hogyan képzelhető el? –, vagy ez az a hiteles szó, amely Istenről szól? De kellően kifejezésre jut-e az »ige« fogalmában az, hogy a hitben és a teológiában főleg eseményekről, történelemről, tettekről és személyekről van szó? Nem vitatható, hogy ezek is összekapcsolhatók az »Isten ígéje« fogalmával. Az »Isten ígéje« megjelölés kapcsán azonban mindez nem minden további nélkül látható be.”³²

---

²⁸ Umberto Betti, *a zsinat meghatározó ferences teológusa*, i. m. 543–544.

²⁹ Vö. PAOLO MARTINELLI OFMCap: *L'interesse teologico fondamentale*, i. m. 30–31.

³⁰ SALVADOR PIÉ-NINOT: *Il Dio che parla*, i. m. 53–55.

³¹ PETER KNAUER SJ: *Der Glaube kommt vom Hören. Ökumenische Fundamentaltheologie*, Herder, Freiburg – Basel – Wien, 1991.

³² HEINRICH FRIES: *Fundamentaltheologie*, Styria, Graz – Wien – Köln, 1985, 154., idézi PETER KNAUER SJ: *Der Glaube kommt vom Hören*, i. m. 85.

Szerinte az egész valóság lehet hierofánia, a fundamentális teológia viszont a speciális természetfeletti kinyilatkoztatás lehetőségét keresi. Knauer azt akarja bemutatni, hogy keresztény értelemben vett „kinyilatkoztatás” valójában csak mint „ige” létezhet az emberek közti kommunikáció közegében. Az „Isten igéje” fogalom így a keresztény hit megértésének kulcsfogalma lesz. A fogalom teológiai használatában mindjárt érvényesít egy megkülönböztetést: „nem voltaképpeni értelemben” (*im uneigentlichen Sinn*), vagy „közvetett” értelemben Isten igéje mindaz, amit a teremtett világból Istenről megtudhatunk, vagyis a természetes istenismeret. „Voltaképpeni”, vagy közvetlen értelemben pedig Isten önközlése az emberi szó által.³³ Knauer ez utóbbi kifejtésében következetesen halad: ha a voltaképpeni értelem első szintje, ahogy megállapítja, Isten szentháromságos igéje, akkor először ezt kell bemutatni.³⁴ Ha pedig a második jelentésszint a megtestesült Ige, akkor ez kell, hogy legyen a következő anyagrész.³⁵ Harmadik lépésben szerepel a hirdetett igére adott emberi válasz, a hit.³⁶ Knauer rendszere azonban nem bizonyult átütő erejűnek, hanem – úgy tűnik – egy maradt a többi rendszer közül. A *Verbum Domini* gondolkodásmódja nyomán talán érdemes lenne ismét elővenni.

5. AZ IGE EGYSÉGE

A *Verbum Domini* legfontosabb teológiai tanulságának azt tartom, hogy a DV-hez képest kifejezett, alapvető szempontként viszi tovább az *egység* témáját. Az „Isten szava” kifejezés az analógiák szintjén túl egyetlen értelmet hordoz, amely hangsúlyozza az isteni terv egységét, és benne Krisztus személyének központi szerepét – figyelmeztetett a fogalom kifejtésekor (7.). Befejezésül nézzünk meg három szempontot ehhez a gondolathoz.

a) Az isteni terv egysége

A *Verbum Domini* kifejtése a 13. pontban elérkezik a „szó krisztológiájának” szívéhez, és itt hangsúlyozza „az isteni terv egységét a megtestesült Igében”. A húsvéti misztérium tárja fel az Írások igazi értelmét, voltaképpeni egységét, Isten egységes tervét. Így jut el oda, hogy a húsvéti hit alapján „szemlélhetjük a teremtés és az új-

---

³³ PETER KNAUER SJ: *Der Glaube kommt vom Hören*, i. m. 88.

³⁴ Uo. 113–130.

³⁵ Uo. 130–154.

³⁶ Uo. 162–188.

játeremtés, s a Krisztusban beteljesedett egész üdvtörténet mélységes egységét”. Az „egység” nem a részek darabonkénti összeadása nyomán keletkezik, hanem „szemlélés” által ragadhatjuk meg. Hans Urs von Balthasar műveinek ismerői ezen a ponton felismerik, mennyire összecseng a gondolat Balthasar felfogásával.

Az egységes isteni terv gondolata fejeződik ki a *Liber Naturae* hagyományos teológiai gondolatában. A Szentatya itt többször is idézi Szent Bonaventurát, akinél a „könyv” alapvető hermeneutikai fogalom, és a valóság egészének megragadására irányul.³⁷

b) Az egység középpontja

A *Verbum Domini* szavaiból az tűnik ki, hogy egységről akkor beszélhetünk, ha annak van egy középpontja. Az „isten terv egységét” a *Verbum Domini* „a megtestesült Igében” látja (13.). Ez a középpont nem fogalmi eljárás, hanem az isteni terv egységének eleven és éltető lényegét akarja kimondani. Krisztus egységesítő szerepe azon alapul, hogy a keresztyén lét kezdetén egy találkozás áll, „találkozás egy eseménnyel, egy személlyel” (11.).

A krisztusi „redukció” a Szentírásan keresztül is érvényesül: „a Szentírás a maga sokféle tartalmát sokféle formában egységes valóságként” mutatja be. Ugyanis „a Szentírás minden szavával Isten egyetlen szót mond: az ő egyszülött Igéjét” (18.). Ezért ki tudja mondani végül Szent Ágoston nyomán: „Isten beszéde egy, [...] és egy az Ige.”³⁸ A patrisztikus és középkori szentírásmagyarázat ilyen értelemben idézi a Róm 9,28-at: *Verbum abbreviatum fecit Dominus super terram* – Krisztusban mindent elmondott nekünk. Nem véletlen, hogy az üdvtörténet teljességét és Krisztus szerepét a *Verbum Domini* úgy képes szemlélni, mint

„egy olyan szerző művét, aki a teremtés »szimfóniájával« fejezi ki magát. E szimfónián belül bizonyos ponton megjelenik valami, amit zenei nyelven assolo-nak nevezhetnénk, azaz egy szóló hangszerre vagy hangra bízott téma; és ez annyira fontos, hogy tőle függ az egész mű tartalma. És ez az „assolo” Jézus [...]. Az Emberfia összefoglalja magában a földet és az eget, a teremtést és a Teremtőt, a testet és a Lelket. Ő a kozmosz és a történelem közép-

---

³⁷ „A könyv egy tartósan fennálló jel, amely a szerző világát bizonyos teljességgel kifejezi és az olvasót ennek ismeretére akarja eljuttatni”, WINTHIR RAUCH: *Das Buch Gottes. Eine systematische Untersuchung des Buchbegriffes bei Bonaventura*, Max Hueber, München, 1961, 13.

³⁸ Vö. KEK 102.

³⁹ *Benedek pápa beszéde*, 2009. jan. 6.

pontja, mert benne egyesül a Szerző és a műve, anélkül, hogy összekeverednének.”³⁹

c) *Az egység a befogadó, a hívő felől*

Ha az Isten igéjének egységes tervét „szemlélés” által ragadhatjuk meg, akkor fontossá válik a befogadás módja is. Az alany oldalán történő „megérkezés” része az ige eseményének, ettől lesz valóban kinyilatkoztatás a kinyilatkoztatás. Ezért Martinelli javasolja a „jelenlétként való értelmezés” (*l'ermeneutica della presenza*)⁴⁰ megközelítését: Isten Igéjének legfontosabb jellemzője a jelenvaló hatás, elevenység, személyes megszólítás. Ez a Szentírás megértésének is az első kritériuma, ahogy arra a *Verbum Domini* több helyen is utal:

„Az Egyház abban a bizonyosságban él, hogy Ura, aki a múltban beszélt, folyamatosan közli ma is az ő szavát az Egyház élő hagyományában és a Szentírásban.” (VD 18.)

„Isten Szava élő, és életünk jelen idejében szól mindegyikünkhöz.” (VD 37.)

„A liturgia ugyanis az kiváltságos hely, ahol Isten a mi életünk jelen idejében szól hozzánk, ma beszél a népéhez, mely hallgatja és válaszol.” (VD 52.)

„A Szentírás nem a múlt tartozéka, mert alanya – Istennek az Ő általa sugalmazott népe – mindig ugyanaz, ezért a szó mindig eleven az élő alanyban.” (VD 86.)

Ha pedig az ige üzenete *egységes*, és a befogadó *érzékeli* ennek harmóniáját, akkor megjelenik a kinyilatkoztatás teológiájának egy újabb, Hans Urs von Balthasartól ismert kategóriája – a *szépség*. Ezt azonban a VD nem fejti ki, csak néhány utalást tesz rá.

Talán sikerült érzékeltetni, hogyan *olvassa újra* az egyházi tanítás a *Dei Verbum* zsinati konstitúciót fél évszázaddal később a *Verbum Domini* apostoli buzdításban. A kinyilatkoztatás fogalmát az „Isten igéje” teológiájának jegyében, Krisztus mint középpont köré építő egységes szemlélettel fejti ki. Egyetérthetünk Donath Hercsik megállapításával: „Az »Isten igéje« az egyetlen fogalom, amely képes összefogni azt a sok és sokféle aspektust, amely Isten és a világ kapcsolatát kifejezi.”⁴¹

⁴⁰ PAOLO MARTINELLI OFMCap: *L'interesse teologico fondamentale*, i. m. 31.

⁴¹ DONATH HERCSIK SJ: *L'importanza della „Parola” per la teologia fondamentale*, i. m. 171.